

14. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ
TÜRKÇE
SEMPOZYUMU

20-22 EKİM 2022 / ALANYA

BİLDİRİ KİTABI

14. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ
TÜRKÇE
SEMPOZYUMU

ALANYA ALAADDİN KEKUBAT ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI • Nu: 005

BİLDİRİ KİTABI

20-22 EKİM 2022 / ALANYA

**14. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ TÜRKÇE
SEMPOZYUMU
TAM METİN
BİLDİRİ KİTABI**

20-22 Ekim 2022

Alanya-Antalya

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ KATKILARIYLA

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları: 005

14. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

20-22 Ekim 2022

Alanya-Antalya

Editörler

Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN

Arş. Gör. Ali CANBULAT

Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ

Kapak Tasarımı

Öğr. Gör. Taner YAPKU

e- ISBN: 978-605-74581-5-5

Dağıtım

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Alanya Antalya

Genel ağ: dunyadiliturkce.alanya.edu.tr

İrtibat el-mek: dunyadiliturkce@alanya.edu.tr

Telefon: +90 242 510 60 60

Bu kitapta yer alan yazıların içeriği yazarların sorumluluğunda olup 5846 sayılı yasaya göre eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları ALKÜ Yayınlarına aittir.

KURULLAR

SEMPOZYUM BASKANI

Prof. Dr. Ekrem KALAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörü

ONUR KURULU

Mevlüt ÇAVUŞOĞLU
Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanı

Ersin YAZICI
Antalya Valisi

Prof. Dr. Ekrem KALAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Muhammet HEKİMOĞLU
Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN
Türk Dil Kurumu Başkanı

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ
UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı

Ebubekir ŞAHİN
Radyo ve Televizyon Üst Kurul Başkanı

Serkan KAYALAR
Türk İş Birliğı ve Koordinasyon Ajansı Başkanı

Prof. Dr. Şeref ATEŞ
Yunus Emre Enstitüsü Başkanı

Sultan RAEV
Uluslararası Türk Kùltürü Teşkilatı Genel Sekreteri

Baghdad AMREYEV
Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreteri

Abdullah EREN
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Âdem Murat YÜCEL
Alanya Belediye Başkanı

Dr. İbrahim USLU
Radyo ve Televizyon Üst Kurul Başkan Yardımcısı

Dr. Ömer KOCAMAN
Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreter Yardımcısı

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
Maltepe Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU
Başkent Üniversitesi Rektör V.

Prof. Dr. Serghei ZAHARİA
Komrat Devlet Üniversitesi Rektörü

Burhan SİLİ
Alanya Turistik İşletmeciler Derneği Başkanı

DANISMA KURULU

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL

(1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN

(2. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN

(3. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN

(4. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Turgut TOK

(5. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

(6. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN

(7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ

(8. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. İlhan ERDEM

(9. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ferruh AĞCA

(10. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Serkan ŞEN

(11. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU

(12. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hasan Ali ESİR- Doç. Dr. Ümit HUNUTLU

(13. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

(14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Başkent Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Âdem ÖGER Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet BENZER Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet BURAN Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Akartürk KARAHAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali AKAR Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali CİN Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali DUYMAZ Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali TORUN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali YAKICI Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Alparslan OKUR Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Anarkul SALKINBAY Al-Farabi Kazakh Notional Univertisy (Kazakistan)

Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe İLKER Manisa Celâl Bayar Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe Melek ÖZYETGİN Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bayram BAŞ Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bilginer ONAN Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Celal DEMİR Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cüneyt AKIN Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Duygu UÇGUN Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Edibe SÖZEN Maltepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ercan ALKAYA Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Erdoğan BOZ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ergin JABLE Priştine Üniversitesi (Kosova Cumhuriyeti)

Prof. Dr. Erol DURAN Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Faruk YILDIRIM Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fatma AÇIK Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ferit YUSUPOV Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan)

Prof. Dr. Ferruh AĞCA Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Feyzi ERSOY Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Filiz KILIÇ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Funda KARA Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Funda TOPRAK Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gülbanu KOSSIMOVA Abay Devlet Pedagoji Üniversitesi (Kazakistan)

Prof. Dr. Gülsel SEV Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hakan ÜLPER Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Halit KARATAY Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

- Prof. Dr. Hasan Ali ESİR** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hatice TÖREN** İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hatice ŞAHİN** Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hayati DEVELİ** İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hazretgulu DURDIYEV** Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Millî Elyazmaları Enstitüsü (Türkmenistan)
- Prof. Dr. Hikmet KORAŞ** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL** Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hülya ERAYDIN ARGUNŞAH** Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU** Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. İlhan ERDEM** İnönü Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Jale DEMİRCİ** Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Jale ÖZTÜRK** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN** Ordu Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kemal ERASLAN** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ** Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kemalettin DENİZ** Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA** Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Keziban TEKŞAN** Ordu Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Leylâ KARAHAN** TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Lindita XHANARİ LATİFİ** Tiran Üniversitesi (Arnavutluk)
- Prof. Dr. Mehmet AYDIN** Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet CANBULAT** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet EROL** Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KİRİŞÇİOĞLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Öcal OĞUZ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Metin EKİCİ Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mukhabbat KURBANOVA Mirza Ulugbek Özbekistan Millî Üniversitesi (Özbekistan)

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Musa DUMAN Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa KURT Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nadir İLHAN Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Necati DEMİR Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nesrin SİS İnönü Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nergis BİRAY Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nezir TEMUR Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nurettin DEMİR Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL Lefke Avrupa Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman YILDIZ Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

- Prof. Dr. Özay KARADAĞ** Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Özlem Deniz YILMAZ** Marmara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER** Sakarya Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN** Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Pervin ÇAPAN** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Recep TOPARLI** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ruhi ERSOY** Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Salim KÜÇÜK** Ordu Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ** Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Sedat MADEN** Bayburt Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Semra ALYILMAZ** Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Serdar YAVUZ** Fırat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Serkan ŞEN** Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Süer EKER** Başkent Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN** Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN** Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL** Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Turgut BAYDAR** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Turgut KARABEY** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Ülkü ELİUZ** Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

- Prof. Dr. Vahit TÜRK** İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Yunus BALCI** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Yusuf TEPELİ** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Zeki KAYMAZ** Ege Üniversitesi (Türkiye)
- Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ** Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Âdem KOÇ** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Ahmet KARAMAN** Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Berdi SARIYEV** Ankara Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Berker KURT** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Burak TELLİ** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Efekan KARAGÖL** Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Elçin İBRAHİMOV** Azerbaycan Millî İlimler Akademisi (Azerbaycan)
- Doç. Dr. Elif AKTAŞ** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Emine ATMACA** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Emrah BOYLU** İstanbul Aydın Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Erkan SALAN** Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Fatih VEYİS** Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Ferhat ENSAR** Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Feyza TOKAT** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Filiz METE** Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Gökçe YÜKSELEN PELER** Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA** Bakü Devlet Üniversitesi (Azerbaycan)
- Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA KOŞKUN** Bakü Slavyan Üniversitesi (Azerbaycan)
- Doç. Dr. Gülsine UZUN** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Harun ŞAHİN** Gazi Üniversitesi (Türkiye)

- Doç. Dr. Himmet BÜKE** Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ** Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ** Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Kakacan CANBEKOV** Türkmenistan Bilimler Akademisi (Türkmenistan)
- Doç. Dr. Kateryna TELESHUN** Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)
- Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN** Bartın Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Levent KURGUN** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Maral MAMNETBERDİYEVA KULIYEVA** Devletmammet Azadi Türkmen Millî Dünya Dilleri Enstitüsü (Türkmenistan)
- Doç. Dr. Maral TAGANOVA** Türkmenistan Bilimler Akademisi (Türkmenistan)
- Doç. Dr. Mehmet Fatih DOĞRUCAN** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Meriç GÜVEN** Uşak Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Meryem ARSLAN** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Murat ATEŞ** Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Murat ELMALI** İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Mustafa ALTUN** Sakarya Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Nurdin USEYEV** Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi (Kırgızistan)
- Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI** Aksaray Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Özgür AY** Uşak Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Talat Dinar Süleyman Demirel** Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Tudora ARNAUT** Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)
- Doç. Dr. Türker Barış BULDUK** Adıyaman Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Serap UZUNER YURT** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Serdar BULUT** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Serdar DERMAN** Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)

- Doç. Dr. Soner SAĞLAM** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Ülker ŞEN** Gazi Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Ümit EKER** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Ümit HUNUTLU** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Ümit YILDIZ** Kiev Büyükelçiliği Eğitim Müşaviri
- Doç. Dr. Yavuz UYSAL** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
- Doç. Dr. Zoya KİRİLLOVA** Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan)
- Dr. Öğr. Üyesi Adile YILMAZ** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Ali TAŞTEKİN** İstanbul Arel Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Betül BÜLBÜL OĞUZ** Manisa Celal Bayar Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER** Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI** Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Cevdet ŞANLI** Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ** Mardin Artuklu Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ** Kıbrıs İlim Üniversitesi (KKTC)
- Dr. Öğr. Üyesi Latife KIRBAŞOĞLU KILIÇ** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Metin TÜRKTAS** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Pınar KANIK UYSAL** Ordu Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Pınar ŞİMŞEK** Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ASLAN** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Yasemin BAYRAKTAR** Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Öğr. Üyesi Yusuf GÖKKAPLAN** Kapadokya Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Ömer GÖK** Türk Dil Kurumu Başkan Yardımcısı
- Dr. Aslı MANAV** Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Duygu KAMACI GENCER** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
- Dr. Fatih ÖZTÜRK** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Firuz FEVZİ Kabil Devlet Üniversitesi (Afganistan)

Dr. Iryna DRYGA Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)

Dr. İsmail KURT Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Kudret Safa GÜMÜŞ Aksaray Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Neslihan KARACAN Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Ramazan ERYILMAZ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

DÜZENLEME KURULU

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcıları

Doç. Dr. Yavuz UYSAL

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Doç. Dr. Elif AKTAŞ

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Serdar BULUT

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Belgin TEZCAN AKSU

Yüksek Kurum Uzmanı

Mustafa TIZLAK

Yüksek Kurum Uzmanı

SEKRETARYA

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi TÖMER

Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Türk
Dili Bölümü

Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi TÖMER

Öğr. Gör. Dr. Irmak KARABULUT Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve
İnkılap Tarihi Bölümü

Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi TÖMER

Öğr. Gör. Taner YAPKU Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Alanya Alaaddin
Keykubat Üniversitesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Alanya Alaaddin Keykubat
Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Arş. Gör. Ali CANBULAT Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Alanya Alaaddin Keykubat
Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Melek DAĞLI Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlük Özel Kalem

SUNUŞ

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi olarak, 20-22 Ekim 2022 tarihlerinde gerçekleştirdiğimiz “14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu” nu bilimsel ve sosyal programların bütünlüğünde başarı ile tamamladık. Dünya dili Türkçenin, ana dili ve yabancı dil olarak eğitimi ve öğretimi, dil bilimi, iki dillilik, dil politikaları çalışmaları ile dünya dili Türkçeye ve Türkolojiye hizmet etmiş değerli bilim insanlarını konu alan çalışmalar, Türk dili ve Türk kültürünün zenginliğini ortaya koyan Türk sanatı ve Türk edebiyatı eksenli çalışmalar olmak üzere her yönüyle ele alındığı sempozyumda, yüz yüze oturumlar ve eş zamanlı olarak çevrim içi oturumlar da gerçekleşmiştir. Sempozyum süresince gerçekleşen 51 oturumda, 278 bildiri sunulmuştur. Bilimsel programların yanı sıra sempozyumun kimliğine uygun, nitelikli sosyal programlar ile katılımcılarımız, üniversitemizde ve şehrimizde misafir edilmiştir. Sempozyum sosyal programı dâhilinde açılış günü Türk Halk Müziği sanatçısı Azerin tarafından Türk dünyası ezgileri konseri, katılımcılarımız ve misafirlerimizle buluşmuştur. İkinci gün, üniversitemiz Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı ve Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü öğretim elemanlarının birlikteliğiyle Türk Halk Müziği konseri düzenlenmiştir.

Adını, şehriden ve fatihinden alan Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi için bir yayınevine sahip olmak son derece önem arz etmekteydi. Ne mutlu ki bu amacımıza ulaştık ve bilim dünyasına hizmet eden nitelikli eserler yayınladık. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları’nın (ALKUY) elinizdeki 005 numaralı elektronik kitabıyla da Türk diline ve Alanya’ya yakışır nitelikte güzide bir eser bırakmanın haklı gururunu ve mutluluğunu yaşamaktayız.

14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı birçok farklı üniversite ve kurumdan 106 akademisyen ve araştırmacının 154 bildirisinden oluşmaktadır. Değerli çalışmalarını bizlerle paylaşan bilim insanlarına hassaten teşekkürümü sunuyorum.

Sempozyumun gerçekleşmesinde desteklerini eksik etmeyen T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığına, Antalya Valiliğine, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansına, Türk Devletleri Teşkilatına, UNESCO Türkiye Millî Komisyonuna, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatına (TÜRKSOY), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumuna, Türk Dil Kurumuna, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına, Alanya Belediyesine, Alanya Turistik İşletmeciler Derneğine teşekkürlerimi sunuyorum, kitabımızın bilim dünyasına yararlı olmasını temenni ediyorum.

Prof. Dr. Ekrem KALAN

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörü

İÇİNDEKİLER

KURULLAR.....	i
İÇİNDEKİLER	xv
TEŞRİF MESAJI	xxiv
AÇIŞ KONUŞMALARI	xxv
BİLDİRİLER.....	xcii

<i>Ahmet Ali SELÇUK Şevval DAĞ ve M. Hanifi KERVANCIOĞLU</i> “Geceleri Kalkar Kalkar Ağlarım” İsimli Gurbet Havasının Sözlerinde Kullanılan Hançere Tekniği.....	1
---	---

<i>Miray Devecioğlu ve Ahmet Benzer</i> Okul Sözlüklerinde İyi Bir Tanımın Esasları	10
--	----

<i>Ahmet BURAN</i> Mahtumkulu’nun Türkmen Aydınlanmasına Katkısı	26
---	----

<i>Ahmet KAYASANDIK</i> Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersi İçin Yeni Çerçeve Program Önerisi	39
---	----

<i>Ahmet Mutlu TERZİOĞLU ve Eren LEHİMLER</i> Âşıklık Geleneğinde Söz ve Müzik Etkileşimine Bir Örnek: Sümmani Ağzı	49
--	----

<i>Ali AKAR</i> Kül Tigin Yazıtı’nda <i>Yana Bêrtimiz</i> Birleşik Fiili Üzerine	57
---	----

<i>Alpaslan OKUR ve Gamze YAVUZ</i> Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Dört Temel Beceri ve Dil Bilgisi Etkinlikleri Üzerine Bir İnceleme (5. Seviye Örneği).....	60
--	----

<i>Anvar ALLAMBERGENOV</i> Özbek Edebiyatında Ebu Reyhan Birunî Siması	71
---	----

<i>Arzu ARICAN ve Hakan GÜLER</i> Eski Uygur Kolofonlarında Bir İfade Biçimi Olarak <i>agduk umaz</i>	76
--	----

<i>Asiye Mevhibe COŞAR</i> Türkçe Sözdiziminde Bir Diziliş Örneği: Araya Unsur Girmesi ya da Unsurun Bölünmesi	82
---	----

<i>Ashı ÇAVUŞOĞLU AKSOY</i> Nezihe Muhittin’in Kadın İdeali Üzerine	92
--	----

<i>Aylin KOÇ GIANNOPOULOS</i> Karamanlıca Bir Tabirname Hakkında.....	97
--	----

<i>Aynur MAHMUD</i> Fuzûlî’nin “Leylâ ve Mecnûn” Eserinde Harp Araç-Gereçleri (Kavram ve Kültür İlişkisi)	106
--	-----

<i>Azzaya BADAM</i> Baishint Khar Runik Yazıtı ve Damgaları.....	112
---	-----

<i>Banu NAGASHBEKOVA</i> Kazakistan’ın Batı Ağzındaki Özellikler.....	120
--	-----

<i>Barışgöl Erlanqızı KENGES</i> Bilişim Teknolojisi Terminolojisindeki Eş Anlamlılık Olgusunun Kazakça ve Türkçedeki Görünüşü ...	128
---	-----

<i>Başar ZEREN ve Ü. Ezgi GÜLEKEN</i> Eurovision Şarkı Yarışmasında Dil ve Politikanın Sonuçlara Etkisi	136
<i>Bekir DİREKÇİ ve Ramazan ÖZPINAR</i> “06 Mil Yz A1345” Kayıtlı Talimnâmenin Söz Varlığının Özel Amaçlı Türkçe Öğretimi (Askerî Türkçe) Açısından İncelenmesi	143
<i>Bekposhsha RAHİMOVA</i> Pahlavon Mahmud Haqida Doston.....	150
<i>Belgin Tezcan AKSU</i> Türkçe Sözlük'teki Eskimiş (esk.) Etiketli Söz Varlığı.....	154
<i>Berna ÜRÜN KARAHAN</i> Ortaokul Öğrencilerinin Dil Bilgisine Yönelik Tutumları ile Türkçe Dersi Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	167
<i>Berra ALİBAŞIÇ, Beyza KÖKSAL ve Filiz METE</i> 2019 Türkçe Öğretim Programındaki Kelime Öğretimi Yaklaşımının Türkçe Ders Kitaplarına Yansıması	173
<i>Beyza ALPARSLAN KABA</i> Revânî'nin Çıkar Redifli Gazeli Üzerine Bir Söylem Çözümlemesi	184
<i>Bora BAYRAM ve Ayşegül ERARSLAN</i> Yabancılar Türkçe Öğretimi Üzerine Yapılan Metin Uyarlama Çalışmalarının Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması.....	197
<i>Bora BAYRAM</i> Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Dil İhtiyaç Analizi: Alanya Örneği	206
<i>Buket ÜNDEMİR, Murtaza AYKAÇ ve L. Ayça ÇELİKBAŞ</i> Sürdürülebilir Eğitim Bağlamında Türkçe Öğretmenlerinin Hayat Boyu Öğrenme Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi	218
<i>Burak TORTOP, Cengiz ŞENGÜL ve Ali BEDEL</i> Burdur Halk Danslarında Söz Unsuru	225
<i>Burcu SARIKAYA</i> Ali Şir Nevayî'nin Gara'ibüs-Sıgar'ında Biçimce Olumlu Anlamca Olumsuz Yapılar Üzerine Bir Değerlendirme.....	232
<i>Burcu YILMAZ</i> Kemal Eraslan'ın Ali Şir Nevâyî Üzerine Yaptığı Çalışmalar ve Nevâyî Üzerine Görüşleri	241
<i>Celal DEMİR</i> Kır- ve Sı- Fiilleri Üzerine.....	251
<i>Ceren OĞUZ KABADAYI</i> Alay ve Şaka Yollu İfadeler Üzerine Semantik Bir İnceleme.....	260
<i>Ceyda ADIYAMAN</i> Eski Türkçede “İstinsah / Kopya Etmek” Karşılığında Kullanılan Sözcük Birimler ve “kata” Zarfı	273
<i>Cüneyt AKIN</i> Türk Devletleri Teşkilatı Bağlamında Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme.....	288

Çiğdem USTA

Ağız Verileri, Karışık Dilli Eserler Konusunda Yol Gösterici Olabilir mi? Trabzon İli Ağızları Örneği 294

Dilara KESKİN

Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Çocuk Grupları İçin Hazırlanmış Hikâye Kitaplarındaki Görsellerin Kültürel Unsur Aktarımı Kapsamında İncelenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Çocuk Hikâyeleri Dizisi Örneği (A 1-A2)..... 304

Dženana BRAČKOVIĆ

Bosna Hersek'te Türkçe Kökenli Fiillerden Türemiş Soyadları 314

Ehed BİYUTƏ ve Mir Qadir HAŞİMİ

Azərbaycan Türkçəsi Sözlük Projesinə Bir Baxış 320

Elif AKTAŞ ve Ahmet Turan EŞ

2005 ve 2019 Türkçe Öğretim Programlarındaki Dil Bilgisi Kazanımları Üzerine Bir İnceleme..... 325

Elif BÖRKLÜOĞLU ve Eylem ÖZSAN

Sessiz Kitapların Yaratıcı Okuma Becerisini Geliştirmesine Yönelik Bir Uygulama..... 335

Elif DEMİR

Hayâlî Bey'in Bir Gazelinin Dil ve Üslûp Açısından İncelenmesi 344

Elif OĞUZHAN

Bulgaristan'da Türkçe Meşale: Alev Kültür Dergisi 363

Elifnur YILDIZ YALÇINDAĞ

Balkanlarda Yaşayan Slav Dillerini Konuşan Türk Topluluğu: Torbeşler ve Dilleri 373

Elmas ÇOKOL ALPAY

Türkçede Alt Katman Dillerinin Etkisi Olarak Dönüşlülük Bildiren Yapılar "Oturmuşum kendime, çay içiyorum" 391

Elvira LATİFOVA

Kuzeybatı Azerbaycan Ağızları ve Yer Adları ile Mahmud Kaşgarlı'nın "Dîvânü Lugâtî't-Türk" Eseri Arasındaki Bazı Paralellikler..... 405

Elza ALİŞOVA DEMİRDAĞ ve Süleyman AKSU

Batı Trakya- Gümölcine Ağızlarında Tekrar Grupları..... 412

Emine BALCI ve Elif DEMİRDÖĞEN

Türkçe Yazı Sistemi ve Disleksi: Diller Arası Sorunlar 418

Emine ULU-ASLAN ve Bayram BAŞ

Balkanlarda Yabancılarla Türkçe Öğretiminin Sorunları Üzerine Bir Çalışma: Bosna-Hersek Örneği . 436

Emre TÜRKMEN

Aktarma Cümlesi Özelinde Noktalama İşaretlerinin Kullanımı Üzerine..... 447

Engin ÇETİN

Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Atasözleri Projesi 458

Engin ÖZDEMİR

Türkiye Türkçesinde {+Dİr} Anlambiriminin Yargıyı Sabitleme Eğilimi: Anlamı ve Bilgiyi İnşa Etme İşlevi..... 469

Ercan ALKAYA ve Ertuğrul ZORLU

Dil İlişkileri Bağlamında İdil Bulgar Türkçesindeki "ılgıcı" Kelimesi..... 482

<i>Eren KÖSEOĞLU ve Yavuz UYSAL</i> Alanya Halk Kültüründe Hıdırellez Geleneği.....	491
<i>Eren ÜNLÜ</i> Tatar Türkçesinde Sınırlama Bildiren Edatlar Üzerine	510
<i>Erhan SOLMAZ</i> Türk Halk Hikâyeciliği Geleneğinin Popüler Kültüre Etkisi Bağlamında Bir Cem Karaca Okuması.....	521
<i>Esra ALKAN ve Kevser DURGUN AKAN</i> Gülümseten Öyküler Dizisinde Halk Bilimi Unsurları	529
<i>Esra ÇAM</i> Harezm Bölgesi Ritüellerinin Kadın İcracıları Halfelerin Türk Diline ve Türk Kültürüne Katkıları.....	544
<i>Fatih EVSEN ve Cengiz ŞENGÜL</i> Antalya Türkülerinin Edebi Analizi	550
<i>Fatih ÖZTÜRK</i> Şem‘î’nin Tezkiretü’l-Hulefâ Adlı Eserinde “Ölüm” Yerine Kullanılan İfadeler	556
<i>Fatih VEYİS ve Ayşegül KAYAR MUSLU</i> Metin Temelli Dil Bilgisi Öğretimi Bağlamında Halit Fahri Ozansoy'un "Edebiyatçılar Geçiyor" Eseri Üzerine Örnek Bir İnceleme.....	568
<i>Ferruh AËCA ve Ezgi ÇAPAN</i> Dede Korkut Oğuznamelerinin Bursa Nüshası Hakkında Birkaç Not	578
<i>Galibe HACIYEVA</i> Asireddin Abu Hayyan El-Endelusi’nin “Kitab El-İdrak Li-Lisan El-Etrak” Eseri ve Nahçıvan Şiveleri	585
<i>Gızılgül ABDULLAYEVA</i> Mahmud Kaşgarlı’nın “Dîvânu Lugâti’t-Türk” Eserinde “Sağır nun”un Kelimenin Anlamına Etkisi	606
<i>Guli XUSAİNOVA SHAVKATOVNA</i> Xorazm Viloyatidagi Moddiy Madaniy Meros Ob’ektlarining Nomlanishida Xalq Og‘Zaki Ijodining O‘Rni.....	613
<i>Gulnara ALİYEVA-KOŞKUN</i> Post-Sovyet Dönemi Azerbaycan’da Sözlükbilim Çalışmaları.....	618
<i>Gulnoz SATTOROVA</i> Özbek Hikâye Anlatımının Gelişiminde Edebî İletişimin Rolü.....	626
<i>Güler ÖZYÜREK ve Neslihan KARAKUŞ</i> Türkçe ve Korecenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi	629
<i>Gülrû BAYRAKTAR ve Güliz YALÇIN</i> Almanya’da Yaşayan 14-18 Yaş Grubu Alman Gençlerinin Türkçe Kelime Dağarcığı ve Türkçe Kelime Kullanım Alanları.....	649
<i>Hacı İbrahim DELİCE</i> Türkçede Öbek İşletme Ekleri.....	658
<i>Hande ÜNVER ÖZDOĞAN</i> Diplomaside “Turkey” Yerine “Türkiye” Adlandırmasına Geçişin Nedenleri ve Ülkemizin Marka Değerine Etkisi.....	666

<i>Harun YACAN ve Burhan YACAN</i> Van Yöresi 'Deme Çevirme' Türküleri (Şık Şık Bilezik Kolunda Türküsü Örneği).....	674
<i>Hasan İSİ</i> Budist Uygur Metinlerinde "Sevgi ve Şefkat" Erdemine Dair Dinî Bir Terim: maitrè (=Skr. Maitrī)	684
<i>Hasene AYDIN</i> Seslenme Sözlerinin Cümle Öğeleriyle İlişkisi ve Öge Olarak Cümledeki Konumu.....	705
<i>Hatice ŞAHİN ve Ebru KUYBU DURMAZ</i> Mudanya'da Yerleşik Bulunan Girit Mübadilleri Üzerine.....	724
<i>Hatice YAMAN ve Özgür Kasım AYDEMİR</i> Türkçe Eğitiminde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanılmasının Alımlamaya Etkisi.....	730
<i>Hayrettin PARLAKYILDIZ</i> Emojiler Ortak Dil mi?.....	738
<i>Hicret DAŞDEMİR</i> Çağatay Sözlüklerine Göre Türkmen Türkçesi ve Türkmençe Söz Varlığı.....	759
<i>Hüseyin ŞANSAL ve Salim PİLAV</i> Okuma Çemberi Yönteminin Yaratıcı Yazma Becerisine Etkisi.....	763
<i>İbrahim ÇİMEN ve Aliye Nur ERCAN GÜVEN</i> Türkiye Dışında Örgün Eğitim Kapsamında Türkçe Dersi Alan Yabancı Öğrencilerin Türkçe Öğrenmeye İlişkin Görüşleri: Somaliland Örneği.....	773
<i>İbrahim ŞAHİN ve Ayşe BÜLBÜL</i> Sabri Esat Siyavuşgil'in Cumhuriyet Devri Dil Politikaları ve Dilde Sadeleşme Bağlamındaki Düşünceleri	789
<i>İnan GÜMÜŞ</i> Oğuz Kağan Destanı'nı Üçlü İşlev Kuramı Çerçevesinde Okuma Denemesi	795
<i>İrem ERTEN</i> Trabzon Çepni Ağzından Seçilmiş Metinlerde Bağdaşıklık Dışı Kullanım Örneklerine Dair Bir İnceleme	804
<i>İsmail KURT</i> Rodol'da Türkçenin Görünümü.....	813
<i>İsmail SÖKMEN</i> İlk Türkçe İslami Terminolojide Kadim Türk Dininden İzler: <i>azuk</i> Örneği	819
<i>Janagül SAMETOVA</i> Kazak Çocuk Edebiyatındaki Mitolojik Kahramanlar	828
<i>Jumaniyozova Muhabbat XO'SINOVNA</i> Xorazm Xalq Qo'shiqlari Leksikasında Ma'nosiga Ko'ra O'zbek Adabiy Tilidagi Ana Shunday Birliklardan Farq Qiluvchi So'zlar.....	835
<i>Kerime ÜSTÜNOVA ve Merve ERGÜT</i> Cevap Beklenmeyen, Olumsuz Yapılı, Olumlu Anlamlı Sözde Soruların Kullanım Amaçları ve İşlevleri	842
<i>Kerime ÜSTÜNOVA</i> Söz Diziminde Bildirim, Sezdirim, Çıkarım Belirleyicileri.....	859

Levent KURGUN ve Yıldız ÖZBİLEN

Türkçe Sözlük'te "Argo Söz, Hakaret Yollu, Teklifsiz Konuşmada ve Kaba Konuşmada" Olarak
İşaretlenen Sözcükler867

Lira MAIRAMBEK KYZY

Töre Bitigi'nde Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlar..... 879

M. Mehdi ERGÜZEL

Vefatının 40. Yılında Hocam Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'ın "Yaşayan Türkçemiz İdeali" Üzerine . 891

Marija ĐINĐIĆ

Türkçe Kökenli Anatomiyle İlgili Adların Sırpça Üzerine Sözcüksel Etkisi 901

Mehmet EROL

Türk Dil ve Kültür Coğrafyası Olarak Suriye.....906

Mehmet SARIKÖSE

Eski Türkler Yazıtları Nasıl Adlandırdı?913

Mehmet Tolga BAKIRTAŞ

Atasözlerinde Renk 922

Nadirhan Hasan

Hoca Ahmet Yesevî'nin Türkistan Tarihindeki Önemi... 938

Mehmet Surur ÇELEPİ

Teke Yöresi Delbekçi Kadınlarının İcralarında Kültür ve Doku İlişkisi 952

Mehmetcan GÖKBAYIR

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Yardımcı Fiil Olarak Dök962

Mehtap ÖZTÜRK

Kazan Tatar Türkçesinde "Vatan" Konulu Atasözleri Üzerine 967

Meriç GÜVEN

Osmanlıda İki Dillilik Faaliyetleri ve İki Dilli Eser Olarak "Üss-i Lisân-ı Türki" 985

Mesut GÜN ve Melisa Ecrin BOLATKOL

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan B1 Düzeyindeki Ders Kitaplarının Dinleme
Etkinlikleri Açısından Karşılaştırılması996

Mevlüt Can YAYLA, Deniz DİNCEL ve Ahmet Tolga YAŞKAYA

Kırıkkale Keskin Yöresine Ait Halay Formundaki Eserlerin Söz ve Müzik Bakımından İncelenmesi 1 006

Mina DOLATİ

Halaç Şairi Arabgol ve Halaç Türkçesinde Şiirleri 1019

Minevver TILAVOVA

Türk va O'zbek Tilidagi Ayrim Mushtarak So'z Hamda Iboralar Xususida 1027

Muhammet Fatih ALKAYIŞ

Ahmet Bican Ercilasun'un İnternetteki Türkoloji Konuşmaları Üzerine Bir Tasnif Çalışması..... 1029

Murat ATEŞ ve Ahmet Gürkan KARATAŞ

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Ders Takip Stratejilerinin Belirlenmesi..... 1041

Murat DOĞAN ve Ahmet DEMİRTAŞ

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ön Ses Tonsuzlaşması 1052

<i>Mustafa ARSLAN ve Didem Gülçin ERDEM KÜK</i> Ritüel-Dil İlişkisi Bağlamında Türkçe Duaların İşlevselliği	1069
<i>Nadir İLHAN</i> Türkçe Sözlükte Madde Başı Olan Kelimelerde Yer Alıp Unutulan Kök Kelimeler	1076
<i>Nebiha ÇAYIRLI ve Salim PİLAV</i> Yaş Değişkeni Bağlamında Almanya’da Yaşayan Türklerin Kuşaklararası Dil Bağlılıkları, Dil Seçimleri ve Sürdürümleri	1092
<i>Necati DEMİR</i> <i>Türkçenin Doğuşu ve Gelişmesi</i>	1108
<i>Necati DEMİR ve Aslı UYSAL</i> Moldova Cumhuriyeti Gagauz Yeri Özerk Bölgesinde Çıkan Bir Dergi: Sabaa Yıldızı	1116
<i>Neslihan KARACAN</i> Mantıksal İstemin Çok Anlamlılığa Etkisi Bakımından Söz İç Karşıtlık	1134
<i>Nesrin SİS ve Niyet BAHŞİ</i> LGS Türkçe Sorularının Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi	1140
<i>Nilufar TİNCHLİKOVA</i> Ali Şîr Nevâyî’nin <i>Sedd-i İskenderî</i> Mesnevîsi Örnekleminde İskender’in Duygu Durumunun Tahlili	1145
<i>Nilüfer KARADAVUT</i> Nedîm ve Refî-i Amîdî’nin <i>Tartıp</i> Redifli Gazellerinde Çağatay Türkçesi	1155
<i>Nureşan GÜLEN</i> Erendiz Atasü’nün “Madam Butterfly Ölmeyi Reddederse” Adlı Öyküsünden Hareketle Toplumsal Bir Kimlik Olan Erkeklik Kavramı	1170
<i>Orhan ÇİÇEK</i> “Suriye ve Filistin Mektupları”nın Söyleminde Biyoiktidar Kurgusu	1176
<i>Osman ALBAYRAK</i> Türkiye Türkçesi Ağızları ve Azerbaycan Türkçesinde Kullanılan Ortak Alıntı Söz Varlığı Üzerine Tematik Bir İnceleme	1182
<i>Osman KABADAYI</i> Kıssa-i Samrug’da İkili Kullanımlar	1198
<i>Osman ORUÇ</i> Denizin Çağırışı Romanında Tutunamama Gerçeği	1209
<i>Osman YILDIZ</i> Isparta İli Ağızlarında {-(Y)Alık} İstek Birinci Çokluk Kişi Biçimbirimi ve Ağız Bölgeleri	1218
<i>Ömer DEMİRTAŞ ve Yusuf TEPELİ</i> Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Bağlaç Öğretiminde Öğretmen Görüşlerinin Fenomenolojik Olarak İncelenmesi	1224
<i>Özgür Kasım AYDEMİR ve Ali CANBULAT</i> Türkçenin Kadim Yurdu Lübnan’da Güncel Türkçe Eğitimi Çalışmaları	1242
<i>Pervin ÇAPAN ve Tuğçe YAŞA TOPRAK</i> Fehîm-i Kadîm’in Yeter Redifli Gazelinin Anlambilim Açısından İncelenmesi	1255

<i>Pervin ÇAPAN</i> Türkçe ve Hatıraların İzinde Balkan Rüyasından Uyanmak	1270
<i>Ramazan ERYILMAZ</i> Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim Açısından İki Dilli Eğitim Modelleri	1313
<i>Reyhan HABİBLİ</i> Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ve Türk Onomastiği.....	1325
<i>Salamet MATKARIMOVA</i> Hazret Nevai ve Harezmi Şairleri İcadında Büyük Bir Tarihe Sahip Dilimize Olan İlgi	1333
<i>Serap BOZKURT GÜVENEK ve Kuban SEÇKİN</i> Çocuk Dilinde Mental Fiil Kullanımı	1337
<i>Serdar DERMAN</i> Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanındaki Öğreticilerin Uzaktan Eğitim Olgusuyla İlgili Zihinsel Yapıları ve Görüşleri	1356
<i>Serkan DEMİREL</i> Kosova İlköğretim 5. Sınıf Müzik Dersi Kitabındaki Okul Şarkılarının Eğitim Müziği Açısından İncelenmesi	1365
<i>Sevinç MEMMEDOVA</i> Medya Dilbilimi ve Dil Normları	1374
<i>Seyit Mehmet SAKİN ve Cengiz ŞENGÜL</i> M. Zekâi Dede Efendi'nin Bestelediği "Etmezem İkrârı Aşkî Saklarım Canım Gibi" İsimli Eserin Usûl-Arûz Vezin Yönünden İncelenmesi.....	1379
<i>Sultan ŞENÖDEYİCİ</i> Modern Dünyanın Bakış Açısıyla Metonimi	1387
<i>Süveyda ŞAHİN ve Nergis BİRAY</i> Özbek ve Kazak Türkçelerinde Çay Kavram Alanı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma	1395
<i>Şahin BÜTÜNER</i> Sözlü Kültürden Elektronik Kültüre Kollektif Bellek: Yunus Emre.....	1417
<i>Şükrü Halûk AKALIN</i> Türk Dilinin Söz Varlığı ve Türkçe Sözlük Geleneği.....	1424
<i>Taşpolot SADIKOV</i> Van Pamir Kırgızları Atasözlerinin Karşılaştırmalı Fonoistatistiği Üzerine	1431
<i>Tuğba AKKOYUN</i> Geleneksel Bilgi Bağlamında XI. Yüzyıl Türk Şiiri	1445
<i>Tuğba GÖKBAYIR</i> Kırgızlarda Çeçendik Sözlerin Atasözlerindeki Görünümü Üzerine Bir İnceleme	1459
<i>Tuğba ŞİMŞEK ve Emre ŞİMŞEK</i> Sosyal Medyada Türkçe Öğretimi "Instagram" Örneği.....	1470
<i>Tuncay BÜLBÜL</i> Sebk-i Türkistânî Bağlamında Nedîmâne Tarzı ya da Nedîm'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler	1476
<i>Turgut TOK ve Kıvılcım POLAT BULMUŞ</i> Alevi-Bektaşî Cemlerinde Kullanılan Dilin Metaforları: Denizli Örneği	1483

<i>Uğur ÖZBİLEN ve Meral BAYRAM</i> Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Beceri Etkinliklerine Eşlik Eden Görsellerin Değerlendirilmesi.....	1495
<i>Umay TÜRKEŞ GÜNAY</i> Kimliğimizi ve Geçmişimizi Muhafaza Etmemizde Türkçenin Rolü.....	1514
<i>Ümit EKER</i> Çağatay Türkçesi Metinlerinde -GAy Eki ve İşlevleri	1518
<i>Ümmühan GÜZEL ve Serdar YAVUZ</i> Yapılandırmacı Yaklaşım Öncesindeki Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Yazma Uygulamaları.....	529
<i>Yasin KARADENİZ</i> Özbek Destanlarında Sık Kullanılan Kelimeler Üzerine Bir Değerlendirme	1540
<i>Yaşar Sözen</i> Kazak Akını Jambıl Jabayev’in Şiirlerinde Eleştirel Bakış	1548
<i>Yaşar ŞİMŞEK</i> Rabguzi’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Paris Nüshası ve Klasik Devir Sonrası Çağatay Türkçesinde Mahallileşme	1570
<i>Yusuf GÖKKAPLAN</i> Sosyal Medya Dilinde Söz Dizimi	1583
<i>Zehra GÖRE</i> Divan Şiirinin Sözvarlığında Yemek Sembolizmi	1591
<i>Zeki KAYMAZ ve Âdem BULUT</i> Et-Tuhfetü’z Zekiyye Fi’l Lugati’t Türkiyye’de Deyimler	1602
<i>Zeynep EKİNCİ</i> Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarının Okunabilirlik Durumları: Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Örneği	1610
<i>Ziyafet GASIMOVA</i> Azerbaycan Üniversitelerinde “Akademik Yazı ve Oku (Türkiye Türkçesi)” Derslerinde Türkiye Türkçesinin Öğretimi Üzerine (Bakü Slavyan Üniversitesi Örneği).....	1617
<i>Zuhal KÜLTÜRAL ve Burcu SIBIÇ</i> Galatât Sözlüklerinde Konu Edilen Yer Adları Üzerine	1628
14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Fotoğrafları Seçkisi	1639
Notlar	1652

Ağız Verileri, Karışık Dilli Eserler Konusunda Yol Gösterici Olabilir mi? Trabzon İli Ağızları Örneği

Çiğdem USTA *

Özet

Alanda önemli meselelerden biri, Batı Türk yazı dilinin nasıl oluştuğu ve geriye doğru hangi yüzyıla kadar götürülebileceğine dairdir. Hem Batı hem Doğu Türkçesinin dil özelliklerini barındıran ve “karışık dilli” olarak adlandırılan eserler, bu meselenin tartışılmasında önemli yer teşkil etmektedir. R. Arat, M. Mansuroğlu, S. Buluç, M. Ergin, (başlangıçta) Z. Korkmaz, M. Canpolat gibi araştırmacılar, tarihlendirilmesi ve telif/tercüme edildikleri coğrafyanın tespiti problemleri olan bu eserlerdeki hususiyetlerin *Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçiş dönemine* ve dolayısıyla Batı Türk yazı dilinin oluşumuna işaret ettiğini kabul etmişlerdir. Tekin, geçiş devresi tezine karşı çıkarak karışık dillilik denilen durumun Orta Asya’dan Anadolu’ya, Suriye’ye gelenlerin Oğuzcaya yeterince hâkim olmayışlarından ve/veya *henüz kuruluş aşamasında olan Oğuz yazı dilini kendi yazı dilleriyle tesir altına almak istemelerinden* kaynaklandığını ifade eder. Dolayısıyla eserlerdeki ikilikler, bilinçli veya bilinçsiz kişisel kullanımlardan kaynaklanmaktadır. Bu konudaki üçüncü tez ise Doerfer’in Horasan Türkçesine dair tespitleriyle şekillenen Doğu Oğuzcası tezidir. Sonradan Korkmaz’ın da dâhil olduğu bu teze göre karışık dilli eserler, Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine uzanan bir geçiş evresinin değil *doğrudan doğruya Oğuzcanın kendi içindeki farklı biçimlenme süreçlerinin sonucudur*. Doğu Türkçesinin tesirinde bir Oğuz lehçesi olan Horasan Türkçesi (Doğu Oğuzcası) için hem Doğu Türkçesinin hem de Batı Türkçesinin özelliklerini yansıtmak tuhaf bir durum değildir ve bazı karışık dilli eserler bu Horasan Türkçesinin ürünüdür. Ağızlara dair veriler, dilde art zamanlı ve eş zamanlı çalışmalar için büyük önem arz etmektedir. Ağızlar, çoğu zaman korudukları arkaik özellikler veya taşıdıkları niteliklerle tartışmalı konularda yol gösterici olabilmektedir. Bu çalışmada Trabzon ili ağızları temel alınarak ağız verilerinin karışık dilli eserler meselesine katkı sağlayabileceği üzerinde durulmaktadır. Trabzon ili ağızlarından derlenen metinlerde rastlanan, bir standardı yansıtmayan, anlık oluşan ikili ve çoklu kullanımların temelindeki dil davranışının karışık dilli eserlerdeki ikiliklerde etkin olduğu düşünülen dil davranışıyla ortaklaştığı fikri tartışılacak, dolayısıyla fenomenolojik bir bakış açısı sunulmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede terim önerilerinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon ili ağızları, karışık dilli eserler, ağız verileri.

Giriş

Literatürde yaygın olarak “karışık dilli” terimiyle karşılanan eserler¹, Doğu ve Batı Türkçesinin özelliklerini aynı anda taşıyan ve/veya ikili kullanımların görüldüğü eserler olarak tanımlanmaktadır. Behcetü’l-Hadâik fi Mev’izeti’l-Halâik, Kıssa-i Yûsuf, Kudûrî Tercümesi, Ferâiz Kitâbı bu eserlerin başında gelmektedir.

Behcetü’l-Hadâik fi Mev’izeti’l-Halâik, manzum ve mensur kısımlara sahip, 41 meclisli bir vaaz kitabıdır. Eserin eldeki en eski nüshası H. 703/ M. 1303 senesinde Şeyh Ali b. Muhammed tarafından istinsah edilen ve karışık dil özelliklerini haiz olan Bursa yazmasıdır (Buluç, 1954: 119). Ertaylan tarafından tanıtımı yapılan, Buluç’un makaleleriyle bilinirliği artan Bursa nüshası, Canpolat (bk. 2018) tarafından önce bitirme tezi, sonra doktora tezi olarak çalışılmıştır². Ergin (1959), 13. yüzyıl öncesindeki Batı Türkçesinin karanlık dönemine ışık tutacağı iddiasıyla Behcetü’l-Hadâik ve beraberinde Şerhü’l-

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, cigdemusta@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3536- 0159

¹ Cin, art zamanlı eserlerin dilinden bahsederken “tarihi lehçe” terimi kullanıldığı için bu tür lehçe karışıklığı gösteren eserler için de “karışık tarihi lehçeli eser” terimini önermektedir (2004: 51). Akar (2018) ise “karışık lehçeli” terimini tercih etmektedir. Bu çalışmada terim birliği adına “karışık dilli eserler” terimi kullanılacaktır.

² Coşan (1964), İbrahim Tollu’nun varislerince Kütüphaneye bağışlanan eserlerden biri olan üçüncü nüshanın adında ve Bursa Nüshasında da üçüncü kelimenin *mev’iz* veya *meva’iz* olarak yer aldığını, *mev’izet* kaydedilmesinin esassız olduğunu belirtir.

Menar'ın bulunuşunu, DLT'den sonraki en büyük keşif olarak değerlendirmiştir.

Kıssa-i Yusuf, Arap ve Fars edebiyatlarında çokça işlenmiş Yusuf ile Züleyha hikâyesinin Türk edebiyatında yazılmış ilk örneğidir. Türkmen Türklerinin kaynaklarında Harezmli bir Türkmen, Tatar Türklerinin kaynaklarında Bulgar şehzadesi Abdullah Bey'in Harezm'de eğitim görmüş ve ders vermiş torunu olarak yer alan Ali tarafından yazılmıştır. Müellif hattı elde olmayan eser, karışık dil özelliklerinin yanı sıra aruz yerine hece ölçüsüyle ve mesnevi düzeni yerine dörtlüklerle yazılmasıyla da farklılık göstermektedir (Ayan, 1997: 33). Fleischer'ın 1831 yılında yazdığı Dresden Kraliyet Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu'nda ilk kez bilimsel olarak tanımladığı esere dikkatleri çeken kişi Houtsma'dır. Houtsma, Berlin'de bulduğu nüshayla Dresden nüshasını karşılaştırmış, Dresden nüshasının daha eski olduğu, eserin Orta Asya'da yazıldığı, Codex Cumanicus'un dili ile benzerlikler taşıdığı sonucuna varmıştır. Brockelmann'ın Osmanlıcanın ilk örneklerinden (Yaman, 2007: 186-185) saydığı Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u, Caferoğlu'na göreyle müşterek Orta Asya Türkçesinin en çok karışık şivesi ile muhtemelen Harezm sahasının Oğuzlarla meskûn bir yerinde, Oğuz Türkçesinin tesiriyle yazılmıştır (Caferoğlu, 1984: 140-146).

Kuduri tercümesi olarak anılan El-Muhtasar adlı eser, XI. yüzyılın âlimlerinden Abu'l-Husayn Ahmed b. Muhammed al-Kudûrî al- Bagdadi tarafından Arapça yazılan El-Muhtasar'ın çevirisidir. Eserin eldeki en eski nüshası, başlangıçta Mundy'nin şahsi kütüphanesinde Ms. 89 numarayla kayıtlı olan (Korkmaz, 1968: 225) ve şu anda British Library'de bulunan yazmadır (Doğan, 2022: 143). Yazmada, Kilisli Rıfat tarafından Mundy için eklenen bilgi notunda “Dili Kaşgar diline benziyor. Takriben 500 ile 600 seneleri arasında tercüme edilmiştir zannındayım.” ibaresi, esere dair ilk değerlendirmedir. Korkmaz, birden fazla müstensihin elinden çıkan eserin Anadolu'da 12-13. yüzyıl arasında yazıldığını düşünmektedir (Korkmaz, 1968: 226). Doğan (2022: 154-155) ise eserin muhtemelen 13. yüzyılın sonu 14. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan dönemde Memluk temas lehçesi ile yazıldığını belirtmektedir.

Feraiz Kitabı, Bibliothèque Nationale'in Türkçe yazmalar kısmında, bir derginin sonuna eklenmiş olarak bulunan bir miras dağıtım kitabıdır. Bu küçük risale, Fakih Yakut Arslan tarafından Farsçadan çevrilmiştir. Tekin'in Oğuzcayı sonradan öğrenmiş bir Türk bilgini olduğunu düşündüğü Fakih, bu kitabı Semerkantlı Abu'lleys'in şehirden uzakta oturanlar için miras meselelerinde başvuru kaynağı olarak yazdığını söyler. Fakih, eseri taşrada oturup da Farsça bilmeyenler için Türkçeye çevirmiştir. Ancak Tekin, meşhur Hanefi hukukçusu Abu'lleys'in böyle bir eserine rastlamadığını, hukuk kitaplarının hep Arapça, kitaplardaki miras kısımlarının nazari olduğunu, tercümenin ise ameli, tatbiki olduğunu belirtir. (Tekin, 1974).

1. Karışık Dilli Eserlerin Nasıl Oluştuğuna Dair Görüşler

Oğuzcanın tarihi bilinen en eski metinleri, 13. asrın ikinci yarısına aittir. Köktürk yazıtlarında izleri görülen Oğuzcanın (Korkmaz, 1995; Gülsevin, 1998) yazı dili olarak başlangıcının 13. yüzyıl olup olmadığı tartışmalıdır. R. R. Arat'ın Oğuz yazı dilinin 13. yüzyıldan önce kurulduğu kabulüne dayanan “XIII., XII. ve hattâ XI. asırlara ait metinler nerede? (Arat, 1960: 231)” sorusu tartışmanın başlangıcını teşkil etmiştir. Arat'ı bu kabule sevk eden amillerden biri Akaid-i İslam adlı eserin ön sözüdür. Burada eserin aktarıcısı Muhammed bin Baydur, “her bin sözü bin cana değer” olan eserin, karışık “olga-bolga ibaretince” yazıldığını, eseri “ol sakim ibaretten sarîh ve fasîh ve ruşen Türkçeye döndürdüğünü” ifade

etmiştir (Arat, 1960: 232)³. Bu ifade ve “olga-bolga ibaretince⁴” yazıldığı düşünülen “karışık dilli eserler”, Arat ve sonrasında Korkmaz, Mansuroğlu, Canpolat gibi çeşitli araştırmacılar tarafından Eski Türkçeden Oğuz yazı diline geçiş devresinin varlığına delil olarak görülmüştür. Bu “geçiş devresi” görüşüne göre 11. ve 13. yüzyıllar arasındaki devrede Oğuzca bir yazı dili olarak kurulurken önce Eski Türk yazı dilinin etkisi devam etmiş, zamanla Oğuzca özellikler baskın hale gelmiştir. Arat, bu görüşü şu sözlerle ortaya koyar (1960: 225-226):

“Bu münasebetle X.-XI. asırlarda *Türk muhitinde vukua gelen ictimâî, siyâsîdeğişiklikler aynı zamanda Türk dilinin bünyesinde zaman zaman vukua gelen inkişafların mühim bir merhalesine tesadüf etmiş olduğundan, yazı dilinin esasını ve tedricî seyrini temin eden unsurlara pek dikkat edilmemiş, böylece önce ağız, sonra şive hususiyeti olarak beliren değişiklikler, yavaş yavaş yazı diline girmeğe başlamış ve nihayet eskisinden az çok farklı bir yahut birkaç yazı dili meydana gelmiştir.* Bu şekilde meydana gelen yazı dilinin en mühimi şüphesiz, Türk dilinin cenup (garp veya cenûb-i garbî) şiveleri üzerinde inkişaf ederek bugünkü şeklini almış olan Anadolu Türkçesidir.”

Korkmaz da geçiş devresi fikrini izah için devreyi, Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçiş devresiyle karşılaştırmıştır:

“*Tanzimat devrinde başlatılan dilde yenileşme ve sadeleşme hareketinin bir devamı olarak 1911-1923 yılları arasındaki Milli Edebiyat döneminde millî bir yazı dili yaratabilmek için nasıl dile Osmanlıca damgasını vuran özellikleri peyderpey atıp yerlerine konuşma dilindeki Türkçeye has şekilleri yerleştirme hareketi başlamış ise Oğuzcanın eski Türk yazı dilinden kopuşu da böyle olmuştur denebilir* (1994: 59)”

Oğuz yazı dilinin 13. yüzyıldan önce başladığını ve karışık dilli eserlerin bir geçiş devresine ait olduğu fikrini kabul etmeyen Tekin (1974), bu konuda farklı bir tez ortaya koymuştur. Tekin’e göre 13. yüzyıl öncesi Oğuzcanın yazı dili olması pek mümkün görünmemektedir. Oğuzlar, Abbasilerin ilk devrelerinden itibaren türlü sebeplerle Yakın Doğu’ya göçmüşler ve 9. yüzyılda güçlü siyasi birlikler kurmalarına rağmen bir yazı dili oluşturamamışlardır. Bunda aynı dili konuşan, Karahanlılarda olduğu gibi Tarım bölgesinin “katıksız, çok yönlü” medeniyetinin temsilcisi olan Hoço Uygurları gibi bir komşudan yoksun olmaları etkilidir. Ayrıca Ön Asya’da 11. yüzyılın sonundan itibaren Haçlı Savaşları’nın yarattığı kaos ortamı Oğuzların kendi yazı dilini yaratma sürecini 150-200 yıl geciktirecek kadar etkilidir (Tekin 1974: 66-67). Bu duruma göre karışık dilli eserlerde görülen özellikler, geçiş devresi düzensizliğinin sonucu değildir. Bunlar, Oğuzca konuşulan bir bölgede yetişmemiş olan bilginlerin Oğuzcaya tam manasıyla hâkim olmamaları veya Oğuzcayı kendi lehçelerinin etkisine almayı istemelerinden kaynaklanan bireysel kullanımlardır (Tekin, 1974: 70). Nitekim 13. yüzyılda hüküm süren Aydınolu Mehmet Bey ve oğlu için hazırlanan eserlerin, Yunus Emre, Ahmet Fakih, Ahmet Paşa ve Sultan Veled’in dili katıksız Oğuzcadır (Tekin, 1974: 66-67).

Karahan da (2013: 219-221) Tekin’in “bireysel kullanımlar” görüşünü desteklemektedir. Karışık dilli eserlerin yalnız 13. yüzyıla sınırlı kalmadığını⁵, daha sonraki devrelerde de görüldüğünü, bu durumun

³ Bu zayıf ve günahlu kul kim Muhammed Bin Baydur gördüm kim mütekaddimler ulusu imâm-ı zâhid Ebû Nasr b. Zâhir b. Muhammed es-Serahsî, rahmetullahi aleyhi, bir kitâb cem eylemiş kim her bir sözi bin cana değer; amma gördüm kim terkib muhallel ve muhabbat olga bolga ibâresince yazmışlar. Diledim kim bu lâtif ve şerif nüshanın lütfi ve şerefi dahi artuk ola; ol sakim ibâretinden sarîh ve fasîh ve rûşen Türkçeye döndürdüm (Arat 1960: 232).

⁴ Akaid-i İslam’da eserin dili hakkında geçen “olga-bolga ibaretince” kısmı, literatürde çoğunlukla karışık dilliliğin bir göstergesi olarak alınmış olsa da Doğu Türkçesi için Anadolu’da kullanılan bir tabir olması daha yüksek ihtimaldir (bk. Ercilasun 2009: 437). 14-15. yüzyılda yazılan Işkname adlı eserin telif sebebinde yazarın Mısır’da satın aldığı ve kendi eserine de kaynaklık eden Işkname adlı eserin dili için söylediği, “Tatar dilince algayıdı bolgay / Ya Kırım halkı yazdı yâho Hıtây” bunu doğrular niteliktedir (bk. Yüksel, 1965).

⁵ bk. Develi, 1998; Gökdağ, 2019; Doğan, 2020.

geçiş dönemi teorisi zayıflattığını söyler. Ayrıca 13. ve 14. yüzyıl müelliflerinin “Türkçeye kimsenin bakmadığından ve Türkçenin yetersizliğinden” şikâyet etmesini yeni teşekkül etmiş bir yazı dilinin yerleşme, yaygınlaşma çabası olarak okumaktadır.

Karışık dilli eserlerle ilgili bir başka görüş de Doerfer’e aittir. Bu görüşe *varyant* görüşü denebilir.⁶ Doerfer, ekibiyle beraber Horasan Türkçesi üzerine yaptığı çalışmalar neticesinde ulaştığı verileri, karışık dilli eserler meselesiyle de bağlantılı görmüştür. Buna göre Horasan Türkçesi, Oğuzcanın Doğu Türkçesinin etkisinde kalmış bir varyantıdır. *Dil karışımının* sonucu olan bu varyant, Azerbaycan Türkçesi ile Türkmen Türkçesi arasında bağlantı noktasıdır. Dolayısıyla hem Batı hem Doğu Türkçesinin özelliklerine doğal bir süreçle sahiptir. Doerfer’e göre Mevlana’nın Türkçe beyitleri, Behcetü’l-Hadaik (düz yazı kısmı) gibi karışık dilli olarak kabul edilen eserlerin *bazıları* bu Türkçenin ürünüdür. Doerfer görüşünü Mevlana’nın “var vay sinüñ elüñden men yarguya barur men (Mansuroğlu, 1954: 215)” mısrasının “yarguya barur men (mahkemeye gideceğim)” kısmı üzerinden örnekler. Bu ifadede Doğu Türkçesi olmayan-(y)a yönelme eki, Eski Osmanlıca olmayan bar- ve men, Türkmence olmayan –men bulunmaktadır. Doğu Horasan Türkçesinde ise bu ifade tıpkı böyledir (Doerfer, 2012: 143).

Bir başka *varyant* görüşü de Doğan (2020) tarafından ileri sürülmüştür. Doğan’ın tezinde bahsi geçen varyant ise Memluk temas lehçesidir. Tarih boyunca sosyal, politik vb. sebeplerle farklı lehçe konuşurlarının kontakta bulunduğu temas sahaları oluşmuştur. Bu temas uzun sürdüğünde lehçelerin özelliklerini karışık şekilde içeren yeni varyantlar oluşabilmektedir. Doğan’a göre 14. yüzyıl ve 15. yüzyıl Memluk temas lehçeleri de böyledir ve karışık dilli eserlerin çoğu 14. yüzyıl temas lehçesinin ürünüyken karışık dilli Şerhü’l- Menar’ın 15. yüzyıl temas lehçesine ait olması muhtemeldir. Doerfer’in iddia ettiği gibi bu lehçenin Horasan Türkçesi olması ise pek mümkün değildir. Zira bugünkü Horasan ağızları ile karışık dilli eserlerin ilk görüldüğü 14. yüzyıl arasında 700 yıllık bir süre mevcuttur. Bugünün verileriyle Horasan Türkçesinin yaklaşık 700 yıl önceki özelliklerini değerlendirmek güçtür. Yine Horasan ağızlarında da Mevlana’nın Türkçesinde de belirlilik (ve görece standart) vardır. Örneğin Mevlana’da çekim ekleri tüm örneklerde Oğuzca iken fiil çekim ekleri Doğu Türkçesi tarafındadır. *Karışık dilliliğin en temel özelliği olan ikili kullanımlar* söz konusu değildir. Dolayısıyla Mevlana’nın dilini karışık dilli eserlerden farklı düşünmek gerekir ve karışık dilli eserlerdeki varyantın Horasan Türkçesi olması da pek mümkün görünmemektedir (Doğan 2020: 29-38).

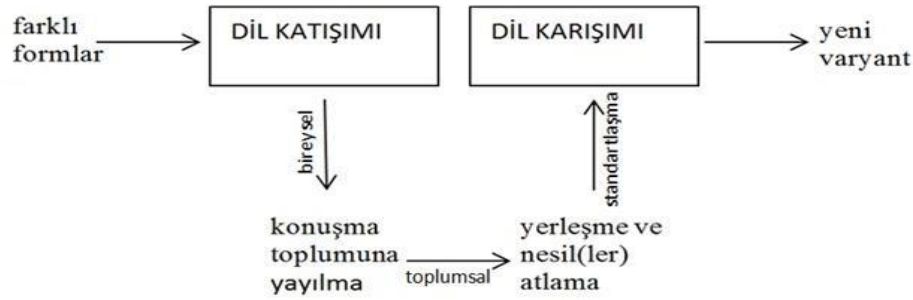
2. Trabzon İli Ağızlarına Ait Veriler Karışık Dilli Eserler Konusunda Yol Gösterici Olabilir mi?

Türkçe, tarih boyunca pek çok ağza ayrılmıştır ve ayrılmaya devam etmektedir. Ağızlar, etnografyadan sosyolojiye, tarihten biyolojiye birçok bilim dalı ve disiplin için malzeme sağlar (Uysal, 2017: 560). “Bu malzeme yardımıyla bir bilinmeyen aydınlatılabilir, bir yanlış hüküm düzeltilebilir ve bir dil olayının *sebebi* ortaya çıkarılabilir (Karahan, 2012: 9).” Kuzeydoğu grubunun birinci bölümünde yer alan Trabzon ili ağızlarının da (Karahan, 1996: 1) karışık dilli eserlerin en azından bir kısmının *sebebine* dair veriler içerdiği düşünülmektedir. Bu verileri bilimsel çerçevede aktarabilmek adına bazı kavramlar üzerinde durulacak ve terim önerilerinde bulunulacaktır.

Karışık dilli eserlerin oluşma sebeplerine dair görüşler, temelde iki kavram etrafında şekillenmektedir.

⁶ Korkmaz (2010: 507), Doerfer’in sunduğu veriler doğrultusunda sonradan “geçiş devresi” görüşünden vazgeçmiştir: “...artık bu dönem dilinin Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine uzanan bir *geçiş evresi* olarak değil, doğrudan doğruya Oğuzcanın kendi içindeki farklı biçimlenme süreçlerinin ortaya koyduğu birer ayrılık olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle de şimdiye kadar kullanılagelen ve değişik bir anlam taşıyan “karışık dilli eserler” terimi bırakılarak bunun yerine tarihî gelişme ve biçimlenme süreçlerine uygun düşen “Selçuklu Türkçesi Ağızları” teriminin kullanılması yerinde olur diye düşünüyoruz.” Doerfer’in görüşlerine benzer şekilde ona göre karışık dilli eserler, Oğuzcanın Batı Oğuzcası kolu yanında gelişen Doğu Oğuzcasının (Horasan Türkçesi) ürünüdür ve karışıklık sanılan özellikler Doğu Oğuzcasının karakteristiğidir.

Bunlar, *dil karışımı* ve *dil katışımı* kavramlarıdır. Doerfer'e göre (2012: 141-142) dil karışımı "iki dil normu arasında gerçek bir karışımdır ve yeni bir norm meydana getirir". Dil katışımı ise yabancı bir form bütünüyle bireysel kullanıldığında veya müstensihin kopyalama sırasında kendi dil veya değişkesine ait unsurları yazarınkiyle birlikte kullanmasıyla ortaya çıkar (Doerfer, 2012). Farklı dil veya değişkelerin teması neticesinde birinden diğerine özellik ve unsur aktarımı söz konusu olmaktadır. Eğer bunlar çok sayıdaysa, konuşma toplumunda yaygınlaştıysa ve nesil atlarsa orada yeni bir varyant oluşur. Bu dil karışımıdır. Eğer bireysel kullanım olarak kalırsa, geçiciyse sadece dil katışımı gerçekleşir. Denebilir ki *varyant* görüşünün ortaya koyduğu fikirlere göre karışık dilli eserler, dil karışımının *bireysel kullanım* görüşüne göreysen dil katışımının neticesidir.

Şekil 1. Dil Karışımı ve Dil Katışımı

Art zamanlı ve eş zamanlı çalışmalar göstermektedir ki bir bölgede farklı dil/değişkeler konuşulsa da biri diğer(ler)ine göre prestij dili/değişkesi seviyesine ulaşmaktadır. Prestij dili/değişkesi diğer dil/değişkeler üzerinde büyük etkiye sahiptir (bk. Karahan, 2015; Dinçer, 2018). Trabzon ili ağızlarında rastlanan kimi ikili (bazen çoklu) kullanımlarda da bu etki tespit edilmiştir. Aşağıda, konuşurun prestij ağızı konuşan derleyenin etkisiyle kod kaydardığı ve ikili kullanımların ortaya çıktığı görülmektedir:

(1) valla *piz* pek tütün pizim adam sevmez *tütün* yapmayı oyle oyunları moyunları isdemez *biz* mevlüt yaptık...*tütün* yapacasak gider salonu kiralırık hep salon... esgiden yokdu ki şimdi yapayrık ha şindiki *tütünler sesimi kasete aliy galiba* allah seni eyi etsin e mi şimdi eskiden *düünler* olurdi yani odalarda horan oynardık kadın kadına erkek yok erkek gireceudi de görecedi kadınları yodi öyle bi şey çüngi ben kendi *düünümden* sa şey yapayım düünümde bile daha o zaman bak ...ama bi gızı birisi sevsa illagi kadın elbisesi keyinir de kilerdi içeriye *tüüne* ben bahıyım orda sevgilim nasi horan oynayı köreyim oni diye... (Vakfikebir: Sekmenli Köyü) (Demir, 2006: 74).

Konuşur, sesinin kasete alındığını anladığı anda başarabildiği ölçüde kod kaydarmış ve prestij ağızına geçiş yapmıştır. Bunu yaratan dürtü, "prestijli/eğitilmiş/kibar görünme ve muhatabını etkileme arzusu (Dinçer 2018: 2)" olabilir. Özellikle "dügün" kelimesinde yoğunlaşan kaydırma, konuşurun kendi değişkesi ile diğeri (hedef) arasındaki farklılıkların bilincinde olduğunu da göstermektedir. Bu bilinç için "farkındalık" terimi önerilecektir. *Farkındalık*, "konuşurun hedef dilin, lehçenin veya ağızın temel dil, lehçe veya ağızdan sesbilgisel, biçimbilgisel, sözdizimsel ve anlamsal farklılıklarının bilincinde olması" şeklinde tanımlanabilir. Farkındalık düzeyi kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Trabzon ağızında rastlanan ikili kullanımlarda farkındalığın daha çok ses katmanıyla ilgili olduğu ve kelime başı t~d, k~g, k~ğ ve p~b seslerinde belirginleştiği tespit edilmiştir. Biçimbilgisel olarak ise -yor ekinde ve geniş zaman çekiminde birinci çoğul şahıs eki -(X)z'da farkındalık belirlenmiştir.

(2) toprak kıt zaten mesela burda kalkınma didim sa yüzde sekseni *kurbetdir gurbetdir* tişarda..burıya bi şenlık yapduk ondan sora askere ketdim askerden geldim tabi erazim var idi çay kelişdi kendim daha *gurbet* çıkmadım zanâtım var kalaycıydım (Hayrat: Yarlı Köyü) (Demir, 2006: 420)

(3) herif ta uzak yerlerden *kelur* bizim buralara et yiycem et yemesine *keliyor* mal *gelur* ha urda parali

insanla *kelir* et keser yer et yeme için buraya *gelürler* (Çaykara: Uzuntarla) (Demir, 2006: 364)

(4) *bi şî* yok yarıya aç yarıya tok keçünür ne aparsın işte *pi* yerde *pi şî* yok ne yapıcak *bi şî* yok yar tarlaları biz *belleller* paşlar *pellemeye* (Köprübaşı: Beşköy) (Demir, 2006: 350)

(5) kış hazırlına neler *yapiyruk* yakacalarımızı *hazırlıyoruz* bir bu ormandan herkeş kendi şeyinden *yapıyor* o kendi korulundan *yapıyor* şeyini o yakacani odununi yazın hanımlar ot *yapıyorlar*...padadisimizi *toplayruk*...kışın *otuyoruz* (Çaykara: Uzungöl) (Demir, 2006: 368)

(6) Onun üzerine de gene direk *digeriz* o direglere normal direg denir yani ondan sora onda içerisinde çit *deriz* misir dömiye bi yer arga tarafda mısırı *dögerig* ona eninde da sofa *deriz*...merevu samanlık olarak ayrı bi yerde *yabarık* oni oa da adarız (Vakfikebir: Rıdvanlı Köyü) (Demir, 2006: 85-86)

(7) hani çok düşük olan *bontol* da yapar idi sıcak sıcak dutar idi...yok *burda* çorap yok yok ben şal yapıldiuni *purda* pilmem bizim orda *doguyan* yok oni hani şal *pontulu* yapardılar ama bizum *purda* yani şu mahallede onu *toguyan* yoğ idi...*pilirum* kalandar tokuzinde mart tokuzinde...penim *bildium* bu (Köprübaşı: Çifteköprü Köyü) (Demir, 2006: 344).

Trabzon ili ağızlarından derlenen metinlerden öyle anlaşılıyor ki kod kaydırmada araya soru sorarak giren ve prestij ağzını tekrar tekrar hatırlatan derleyenin tesiri fazladır. Prestij ağzının etkisiyle konuşur prestij ağzında, tek bir öge üzerinden veya katmansal/sistemsel olarak bir süre devam etmekte ancak sonrasında yine temel lehçesine geçmektedir. Bu aşamada, konuşurun hedef dil/değişkede kalışı için “*tutunma*” terimi önerilecektir. Aşağıdaki alıntıda konuşur derleyenin araya girmesiyle özellikle “*değirmen*” üzerinden kod kaydırmış, (bütünüyle değil) ögesel olarak prestij ağzında bir süre tutunmuş, sonrasında temel ağzına dönmüştür.

(8) *devürmen* yapmadım *devürmen* yapmadım ama *devürmenin* yapması da pasiddir yabarım yani yababilsam *deirmenin* mi *deirmen* bizim burda şimdi çeşitli yöreden yöriye deyişir orasına biz *deirmenin* altında çargın döndü yere domuzluk deriz...*devürmeni* galdırmak için ha öyle bi odun sokay (Vakfikebir: Rıdvanlı) (Demir, 2006: 85-86)

Karışık dilli eserlerde ikili (bazen çoklu) kullanımlar, farklı katmanlarda (ses, biçim, sözdizim, sözcüksel) olmak üzere çok daha fazladır ve çeşitlidir. Bu durum temel ve hedef değişke arasındaki farklılıkların çokluğundan kaynaklanmaktadır. Müellif/müstensihin hedef lehçede *tutunması*, eserden esere değişiklik göstermektedir. Ögesel olarak örneklemek gerekirse hem Kıssa-i Yusuf, hem de Behcetü'l-Hadaik müstensihi “*bol->ol-*” ve “*b->v-*” farkındalığına sahiptir. Ancak Kıssa-i Yusuf’ta *bol-* ve *b-*’li örnekler çok az iken Behcetü'l-Hadaik’ta tam tersi bir durum söz konusudur. Yine Kıssa-i Yusuf’ta gelecek zaman için yalnızca Batı Türkçesi biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu aşamada “*farkındalıkta eylem düzeyi*” terimi önerilecektir. Bu terim, konuşur/yazarın hedef lehçedeki formları kullanma sıklığına veya başka deyişle *tutunma* başarısına atıftır. Terimin daha iyi anlaşılması için aşağıdaki tabloya bakılabilir:

Tablo 1. Behcetü'l- Hadaik ve Kıssa-i Yusuf’ta Farkındalıkta Eylem Düzeyi Karşılaştırması

	Farkındalıkta Eylem Düşük	Düzeyi	Farkındalıkta Yüksek	Eylem	Düzeyi	Tam Farkındalık
bol->ol-	Behcetü'l-Hadaik		Kıssa-i Yusuf			
b->v-	Behcetü'l-Hadaik		Kıssa-i Yusuf			
t->d-			Kıssa-i Yusuf Behcetü'l-Hadaik			
Gelecek zaman eki						Kıssa-i Yusuf

Karışık dilli eserlerde dikkat çeken hususiyetlerden biri de “*ara form*”lardır (Doğan, 2020). Ara formlar

ne Batı Türkçesinde ne de Doğu Türkçesinde görülen formlardır. Canpolat, Behcetü'l-Hadaik'in dilinde görülen çoklu kullanımlar ve ara formları şu ifadelerle ele almaktadır:

“Behcetü'l- Hadaik'in dilinde görülen karışıklık yalnız Anadolu ve Doğu Türkçesi özelliklerini bulundurmakla kalmamaktadır. Metinde geçen birtakım sözcüklerin üç dört şekilde, yine isim cümlelerindeki bildirici eklerinin gerek imla gerekse ses yapısı bakımından farklı şekillerde saptandığı görülmektedir. Örneğin dakı, dağı, dahı, takı; nese, nesene, men bir erven... (Canpolat 1968: 173)”

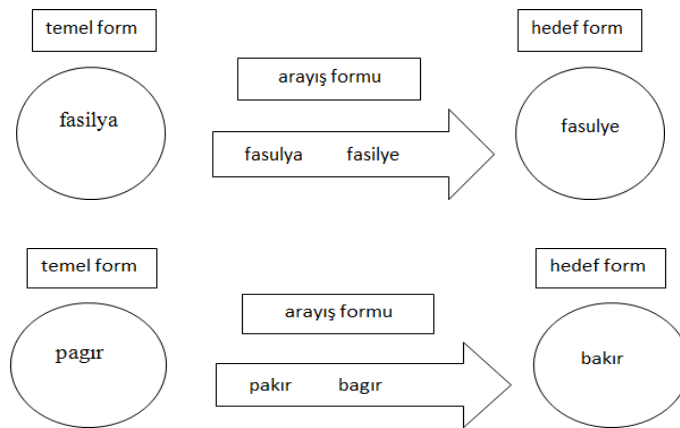
Ara form denilen formlara “*arayış formu*” denilmesi daha uygun görünmektedir. Çünkü bu formların hedef lehçeye hâkim olmayan konuşur/yazarın hedef lehçedeki biçimi arayışı esnasında ürettiği formlar olduğu düşünülmektedir. Bu dil davranışı, Trabzon ili ağızlarında da tespit edilmiştir. (9) no'lu alıntıda konuşurun prestij ağızındaki “*fasulye*” biçimini, (10) nolu alıntıda da “*bakır*” biçimini ararken ürettiği “*arayış formları*” görülmektedir. İlk konuşur formu bulamamış, ikinci konuşur standart formdan emin olmadığı için arayışa devam etmiştir. (11) no'lu alıntıda ise ne temel ağza ne de prestij ağzına ait olan üretimler mevcuttur. Özellikle “*kadamıyorum*” ve “*oduruyoruz*” biçimleri dikkat çekicidir.

(9) onun haşlaması bi şeysi yok he onlar oyle haşlanıp yapıdim *fasilyadan* oluyo e *fasulyayı* güzelgene iplini alırsın güzelcükgene haşlarsın...odeki *fasilye* turşusu daha geç yeniliyi (Vakıkebîr: Bozalan Köyü) (Demir, 2006: 67-68)

(10) kalaycılını o zamanda *pakır* kullanırdı halk hepsi kullanırdı hepsi *bakır* gullanırdı yani burdan çık da yunanisdana gitsan gene *bakır* kullanırdıla ...orada da *pagır* gullanırdıla ...galay kalay *bagır*.. (Hayrat: Yarı Köyü) (Demir, 2006: 420-421)”

(11) okumam yazmam olsa yok vallahi ne bileyim çocuklardan da örensen yani harfleri tanıyom da yani gatma gataımıyom *kadamıyorum*... fatma ozgul *efendim* puralarda köylerde ne yapıyoz ba bahçe işde ineımız var onlarlan meşgul oluyoruz ..gışın *oduruyoruz* işde bişirip yiyoız yıkayıp giyyoz oyle (Vakıkebîr: Bozalan Köyü) (Demir, 2006: 67)

Şekil 2. Arayış Formları

Sonuç

Karışık dilli eserler hem Doğu hem Batı Türkçesinin özelliklerini aynı anda ve özellikle de *ikili (hatta çoklu) kullanımlarla* gösteren eserlerdir⁷. Bu eserlerin nasıl oluştuğuna dair alanda üç temel görüş bulunmaktadır ve bu görüşler, kısaca “*geçiş devresi*”, “*bireysel kullanım*” ve “*varyant*” görüşü olarak

⁷ Bu çalışmada, ikili ve/veya çoklu kullanımların olmadığı, karışıklık görülen yapılarda bir görece standardın olduğu eserlerin “karışık dilli” olmadığı düşünülmektedir.

etiketlenebilir. Bu çalışma, görüşleri tartışma amacından ziyade bazı karışık dilli eserlerin oluşma sebebine dair yapabildiği ölçüde fenomenolojik bir bakış açısı getirme gayretindedir. Hareket noktası ise Trabzon ili ağızlarından derlenen metinlerde (Demir, 2006) tespit edilen ikili, çoklu kullanımlardır. Bu kullanımlar daha çok ses düzeyinde olmakla birlikte biçimbilgisel kullanımlar da dikkat çekicidir. Bunların ortaya çıkışında ise prestij ağzının etkisi açıktır. Konuşur, standart ağızla prestij sahasına dahil olma dürtüsüyle kod kaydırma yapmaktadır.

Kod kaydırma ve ikili/çoklu kullanımlar, gerçekte bir bilincin varlığına işaret etmektedir. Bu bilinç için çalışmada “*farkındalık*” terimi önerilmiştir. Farkındalık, “hedef dil, lehçe ve ağzın temel dil, lehçe veya ağızdan sesbilgisel, biçimbilgisel, sözdizimsel ve anlamsal farklılıklarının bilincinde olmak” şeklinde tanımlanabilir. Ancak bu bilinci eyleme dökme düzeyi kişiden kişiye değişmektedir. Buna, çalışmada “*farkındalıkta eylem düzeyi*” denilmiştir. Bu düzey, kişinin koda hâkimiyeti ve kod kaydırma amacıyla doğrudan ilgilidir. Bu aşamada kod kaydıran bireyin kodda kalışı “*tutunma*” terimiyle karşılanmıştır. Kişi hedef kodda sistemsel (kodun tüm katmanlarında) tutunabileceği gibi ögesel olarak da tutunabilir. Tutunma, uzun süreli de kısa süreli de olabilir. Farkındalıkta eylem düzeyi ne kadar yüksekse kişinin tutunması da yani o kodda kalması da o kadar yüksek olmaktadır.

Trabzon ili ağızlarının metinlerinde farkındalığın *özellikle* ses düzeyinde kelime başındaki t~d, k~g, k~ğ ve p~b seslerinde, biçimbilgisel olarak ise –yor ekinde ve geniş zaman çekiminde birinci çoğul şahıs eki –(X)z’da yoğunlaştığı belirlenmiştir. Karışık dilli eserlerdeki farkındalık, farklı katmanlarda çeşitlenmektedir. Farkındalıkta eylem düzeyi de eserden esere değişmektedir. Kıssa-i Yusuf’ta bol->ol-farkındalığında eylem düzeyi yüksekken Behcetü’l- Hadaik’ta düşüktür.

Trabzon ili ağızlarında ve karışık dilli eserlerde ortaklık gösteren diğer bir dil davranışı da “arayış” formları üretmektir. Literatürde “ara form” olarak geçen bu formlar için çalışmada “arayış formu” terimi önerilmiştir. Çünkü bunların konuşurun hedef koddaki formu *ararken* ürettiği formlar olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak Trabzon ili ağızlarında görülen ve geçici, anlık olan, bir standardı bulunmayan ikili/çoklu kullanımlar, bir dil davranışının neticesidir. Prestij kodunun etkisiyle birey kod kaydırmakta, prestij ağzına geçmekte, her iki koda ait kullanımlar da aynı konuşma sürecinde kullanılmakta ve arayış formları üretilmektedir. Tekin’in görüşüne paralel olarak bir dil fenomenine işaret eden bu davranışın bazı karışık dilli eserlerin ortaya çıkmasında da etkin rol oynamış olabileceği düşünülmektedir. Zira davranış süreci hem Trabzon ili ağızlarında hem de bazı karışık dilli eserlerde ortaklaşmaktadır. Bu durum, karışık dilli eserlerin hepsi için geçerli olmayabilir. Bazı karışık dilli eserler, dil karışımı neticesinde oluşan ve Doğu, Batı diye ayrılan özellikleri karakteristik olarak taşıyan bir varyantın ürünü olabilir. Ancak bazı karışık dilli eserler de prestij kodun etkisiyle gerçekleşen dil davranışının sonucu olabilir. Trabzon ili ağızları yanında diğer ağızlarda da bu dil davranışını ortaya koymaya yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

Kaynakça

- Akar, A. (2018), *Oğuzların Dili, Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Arat, R. R. (1960), "Anadolu Yazı Dilinin Tarihî İnkişafına Dair", *V. Türk Tarih Kongresi 1956*, Ankara: 225-232.
- Ayan, G. (1997), “Ahmet Yesevi Etkisiyle Yazılan İki Yusuf u Züleyha”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3: 31-38.
- Buluç, S. (1954), “Eski Bir Türk Dili Yadigarı: Behcetü'l-Hada'ik Fi Mev'izeti'l-Hala'ik”, *TDED*, 6(6): 119-131.

- Caferoğlu, A. (1984), *Türk Dili Tarihi II*, İstanbul: Enderun Yayınları.
- Canpolat, M. (2018), *Behcetü'l-Hadaik Fi Mev'izati'l-Halaik*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cin, A. (2004), *Ali, Kıssa-i Yusuf (H.630/M.1233) Metin-İnceleme-Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşan, E. (1964). "Behcetü'l-Hadâ'ik'in Yeni Bir Nüshası", *A.Ü.İ.F. Dergisi*, 12: 159-161.
- Demir, N. (2006), *Trabzon ve Yöresi Ağızları I-II-III*, Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Develi, H. (1998), "Ağız Özellikleri Taşıyan Bir Eski Türkiye Türkçesi Metni, Fatiha Tefsiri", *İlmi Araştırmalar*, 6: 63-81.
- Dinçer, A. (2018), "Dil Kullanımını Etkileyen Dil Dışı Bir Davranış Biçimi: Aşırı Düzeltmecilik", *Diyalektolog*, 18: 1-11.
- Doerfer, G. (2012), "Osmanlıca'nın Oğuz Dili Dairesindeki Yeri ve Öncesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* (Çev. Asuman Karakaya), 46(46): 129 – 154.
- Doğan, C. (2022), "Kuduri'nin El-Muhtasar Adlı Eserinin En Eski Türkçe Tercümesi", *Dil Araştırmaları*, 16 (30), 139 – 155.
- Doğan, C. (2020), *XIV-XV. Yüzyıl Tarihi Türk Yazı Dillerinde Dil Karışmaları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, M. (1959), "Türkoloji Çalışmaları-I", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 9: 137.
- Ercilasun, A. B. (2009), *Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gökdağ, B. A. (2019), "Telafer Ağız", *Karadeniz Araştırmaları*, 16 (61): 102-119.
- Gülsevin, G. (1998), "Köktürk Bengü Taşlarındaki Oğuzca Özellikler", *Kardeş Ağızlar Dergisi*, 7: 12-18.
- Karahan, L. (2015), "Bir Hypercorrection (Aşırı Düzeltim) Örneği: Batı Anadolu Ağızlarında Ünlü Nöbetleşmesi", *Alkış Bitigi-Kemal Eraslan Armağanı* (Ed. Bülent Gül), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü: 97-105.
- Karahan, L. (2013), "Oğuzcanın Anadolu'da Yazı Dili Olma Sürecine Dair Düşünceler", *Âşık Paşa ve Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu*, 1-2 Kasım 2013, Kırşehir: 219-228.
- Karahan, L. (2012), "Ağız Verilerinin Etimoloji Çalışmalarına Katkısı: 'Söylesâne' Örneği", *Dil Araştırmaları*, 10: 9-15.
- Karahan, L. (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010), "Yine Karışık Dilli Eserler Üzerine", *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl Konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, 2: 503-510.
- Korkmaz, Z. (1995), "Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994), "Eski Türk Yazı Dilinden Yeni Yazı Dillerine Geçiş Devri ve Özellikleri", *TDAY-Belleten 1991*, Ankara: TDK Yayınları: 55-64.
- Korkmaz, Z. (1968), *Eski Bir Kuduri Çevirisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mansuroğlu, M. (1954), *Mevlâna Celaleddin Rumi'de Türkçe Beyit ve İbareler*, *TDAY- Belleten (1954)*:

Tekin, Ş. (1974), “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde “Olga-Bolga” Sorunu”, *TDAY- Belleten 1973 – 1974*: 59-157.

Uysal, İ. N. (2017), “Ağız Verilerinin Şehir Tarihi Araştırmalarına Katkısı”, *4. Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi*, İstanbul: 559-564.

Yaman, H. (2007), “Ali'nin Kıssa-i Yusuf'unda Söz Varlığı Üzerine”, *Türkbilig/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 14: 184-199.

Yüksel, S. (1965), *Mehmed- Işk-nâ me (İnceleme–Metin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.